

GRØNLAND I DANSK OFFENTLIGHED

Af formand for Grønlandsk Arbejdersammenslutning

Lars Svendsen

Interessen for Grønland er ikke et stabilt fænomen i dansk offentlighed. Den bevæger sig i bølgegang som det Atlanterhav, der skiller de danske landsdele, det lille, tætbefolkede og velhavende Danmark i syd, hvor man er optaget af at „gøre gode tider bedre“, og det store, spredtbefolkede, fattige Grønland i nord, hvor man kæmper for at gøre vanskelige og på visse områder dårlige tider gode.

Interessen for Grønland når her i Danmark højdepunkter f. eks. i forbindelse med kongebesøg i Grønland. I 1952 og igen i 1960 så man danske blade rigt ornamenteret med grønlandsbilleder og grønlandsartikler. På billederne genkendte man altid motiverne, om end man stundom kunne undre sig over, at alle facader så så nymalede ud. I artiklerne fandt man ofte genkendelige motiver, og i næsten alle tilfælde var det i hvert tilfælde åbenbart, at de pågældende pressefolks alvorlige sandhedssøgen lå til grund. Men her som ved så mange andre lejligheder måtte det erkendes, at en kort rejse i Grønland ikke giver basis for aftegningen af et dækkende helhedsbillede. Lad mig ile med at sige, at dette ikke er ment som andet end en konstatering og ikke som nogen bebrejdelse, og at min bemærkning om de skrivemæssige resultater af kortere grønlandsrejser navnlig ikke har nogen som helst brod imod digteren Finn Methling og hans meget omtalte „Måske“. I den forbindelse bekender jeg mig ganske til den gruppe, der offentligt har peget på den digteriske frihed og dens ukrænkelighed. Så vidt jeg ved, har Methling tilkendegivet, at han først og fremmest med sit arbejde ønskede i dramatisk og digterisk form at skildre et kulturmøde og ikke at give et polemisk-politisk indlæg i grønlandsdebatten.

I det hele taget tror jeg, at vi grønlændere skal være os for at bære en alt for stor ømfindtlighed til skue i den danske hverdag. Som formand for de grønlandske arbejdere ved jeg, at grønlænderne ikke forkæles under deres indsats i deres eget land. Naturen har alle dage været hård deroppe, og udviklingen har øget de byrder, der hviler på små mennesker i en stor natur. Men i Danmark har grønlændere ved mange lejligheder været ude for en venlighed og imødekommenhed, der tangerer forkæ-

lelse. Jeg tror blot ikke, at forkælelse er sundt. Den er det næppe for børn, og bestemt ikke for unge, der arbejder på selvstændig dygtiggørelse til konkurrencedygtigt niveau. Lad mig derfor om emnet grønlandsdebat i dansk offentlighed sige, at vi grønlændere er glade for al den interesse, der vises vore aktuelle problemer, men at vi beder om lidt større stadighed, lidt større saglighed og absolut nøgternhed, når vi og vore problemer kommer i søgelyset. Og først og fremmest bør den udbredte grønlænderforkælelse, der avler grønlandsk selvovervurdering, vige pladsen for sund vurdering i hvert enkelt tilfælde i overensstemmelse med den praksis, der lægges for dagen, når det gælder placering af unge født i denne del af riget.

Skal man over for en dansk forsamling nævne grønlandske problemer, er den største vanskelighed at beskære, at sortere fra, hvad der ikke kan forvente interesse og forståelse, fordi en dansk forsamling mangler forudsætningerne og baggrund. Problemerne er utallige, men mange af dem vil som nævnt virke ganske fremmede og ejendommelige på de fleste danske. Hvor stor interesse ville De f. eks. kunne mobilisere over for spørgsmål som grønlandske byers vandforsyning, udstedernes forsyning med radiosendere, salg af malt i butikkerne, spørgsmålet om landshøvdindens status som født formand for det i øvrigt folkevalgte landsråd, spørgsmålet om færingers ret til jagt og fiskeri på grønlandsk område. Det vil ærligt talt ikke interessere Dem meget, vel. Men ikke desto mindre er der tale om vigtige og ofte diskuterede emner. Man kan blot tage et års referat fra landsrådets møder og se emnernes mangfoldighed og den taletid, der i mange tilfælde benyttes til deres behandling.

Intet vil være lettere end at fremdrage eksempler på ting i den grønlandske hverdag, der ville kunne få en velvillig forsamling til at ytre harme over for de udsendte danske. Sådanne eksempler bringes ofte frem, men dels ses det sjældent godtgjort, at de fremførte eksempler er virkelig underbygget og foreligger fuldt belyst, dels tror jeg i almindelighed ikke, at det har noget positivt formål at hale enkelt eksempler frem. Faren for generalisering lurer lige om hjørnet, og samarbejdet mellem danskere og grønlændere i Grønland er så krævende for begge parter, at det bør fremhjælpes og ikke saboteres. Man har da også lov at konstatere, at harmen over fremdragne mærkværdigheder normalt er større i København, hvor man ikke kender noget videre til tingene, end i Grønland, hvor man har spørgsmålene helt inde på livet og ser dem i deres rette sammenhæng. Mit råd er i denne forbindelse, at man ikke fæster for megen lid til pikante og sensationelle rygter om ditten og datten, og at man hverken tror på godtkøbs-snak om danske herrefolksrepræsentanter i Grønland eller på ondsindet generel tale om grønlandske driverter og fyldebøtter. Det dansk-grønlandske samarbejde i Grønland er vanskeligt af mange grunde. I det omfang man hervedefra kan stimulere parterne i dette samarbejde, bør det gøres, og utidig og

utaknemlig karakteristik af den ene eller anden af de to partnere, skader mere, end man tror.

Det vil være Dem bekendt, at der, efter Grønlandsministerens deltagelse i en afstemning, hvor hans stemme havde afgørende indflydelse, rejste sig kritiske røster. Man påpegede, at det ikke kunne være den nordgrønlandske folketingsmands opgave at blande sig i intern dansk politik, som tilfældet havde været.

Lad mig om dette sige følgende: Jeg tror, at reaktionen i denne forbindelse vil vise sig at være noget i retning af et éngangsfænomen. Mon ikke det vil gå på den måde, at der første gang reageres kraftigt, ja voldsomt, næste gang noget mere afdæmpet og således videre indtil de grønlandske folketingsmænds arbejde på Christiansborg normaliseres mere og mere. Jeg tror, at det vil gå således, og jeg finder det rigtigt, at det går således.

For mig at se, vil en sådan udvikling ligge helt i forlængelse af den politiske udvikling i Grønland, hvor der allerede nu tegner sig partipolitiske linjer, og hertil kommer, at en normalisering på dette område, der ender med de grønlandske folketingsmænds placering det ene eller andet sted i folketingssalen helt på linje med deres partifæller, vil kunne tages som et vidnesbyrd om, at Grønland helt ud erkendes som en på alle måder ligeberettiget og normal del af landet. Og hermed er vi ved et punkt, som jeg gerne ville have Dem, mine læsere, til at overveje.

Der gør sig naturligvis i den grønlandske befolkning, såvel som i den danske, mange vrangforestillinger gældende. Således har mange i Grønland utvivlsomt troet, at Grønlands inddragelse under grundloven som dansk landsdel, omgående ville betyde hævelse af levestandarden i Grønland til dansk niveau. Er vi ikke ligeberettigede, spurgte og spørger mange grønlændere.

Det er klart, at en forestilling om en sådan total mirakel-kovending som følge af den nye grundlov, og kolonitidens ophør er udtryk for en misforståelse, omend man næppe kan bebrejde den grønlandske befolkning, at den knyttede overdrevne og utopiske forventninger til begivenhederne i 1953, da den nye tid for alvor begyndte. Mange var de smukke ord, der dengang blev udtalt, og mange tog altså ordene for bogstaveligt eller lagde mere i dem, end der var basis for.

På den anden side kan man dog vist næppe fratage den nøgternt tænkende grønlænder retten til spekulationer i dag over Grønlands praktiske og reelle status i riget. Vi mener at have forstået, at Grønland formelt er placeret som ligeberettiget landsdel, men i praksis opereres der på mangfoldige områder, som om Grønland var noget i enhver henseende helt for sig selv. Der er nu gået en halv snes år siden nytidens begyndelse, og fornemmelsen af Grønlands isolerede placering i riget har vist ikke fortaget sig i den danske offentlighed. Der tales ofte og nu og da på sårende måde om danskernes ofre til fordel for grønlænderne. Der foretages iøjnefaldende statistisk

bedømmelse af Grønlands budget, og vurdering af folk og fæ, tilstande og forhold, ros og dadel, pædagogisk snak, opmuntrende eller dadlende bringes til torvs i et omfang, der falder i øjnene.

Jeg mindes ikke på samme måde at have set oversigter over Danmarks investeringer på Bornholm. Og jeg husker ikke i øjeblikket tilfælde, hvor vestjydernes seksuelle adfærdsmønstre, anholtboernes spiritusvaner eller langlandske skolebørns nemme og tilegnelsesevner er blevet debatteret offentligt gennem år. Fra fynsk side ved jeg, at man har tilkendegivet, at man betragter natten som sin egen, men dette har mig bekendt aldrig medført, at fynske piger på nogen måde har fået nogen andenklassers placering i det øvrige lands bevidsthed, så lidt som tilkendegivelsen fra fynsk side har givet anledning til landsomfattende og langvarige offentlige kommentarer.

For os er spørgsmålet da i dag, om vi er accepteret som dansk landsdel eller ikke. Vi spørger, fordi vi nu og da kan komme i tvivl. Var grønlandsafsnittet i 1953-grundloven tillige med tronfølgerspørgsmålet blot blikfang, der skulle sikre den nødvendige majoritet til vedtagelse? Naturligvis ikke, men når det er sagt, bør det også siges, at tiden nu er inde til i højere grad end hidtil i ord og handling at betragte Grønland som en landsdel på linje med de øvrige danske landsdele, men i øvrigt karakteriseret ved ulige ringere konkurrencegrundlag end de øvrige danske landsdele.

Medvirkende til dette ringere udgangspunkt i udviklingsmæssig henseende er naturligvis først og fremmest Grønlands natur og beliggenhed og det forhold, at Grønland var koloni og lukket land til for godt en halv snes år siden.

De naturgivne forhold, og hvad dertil hører, kan man ikke ændre meget ved. Således ville en virkelig energisk udvidelse af Grønlands isfri arealer ved smeltning af indlandsisen som bekendt få sådanne virkninger, at bølgerne for alvor ville komme til at gå højt i Danmark.

Tilbage er så ophjælpingen fra kolonistadet til det mål af moderne vesteuropæisk civilisation og levestandard, som Grønland nu engang kan nå til på baggrund af naturforholdene.

Denne ophjælping mener jeg, at Danmark har påtaget sig ved grundlovs-afstemningen. Denne opgave, mener jeg, er i dag en naturlig pligt for Danmark og det en pligt, som Danmark bør leve op til uden ustandseligt at tale om de dermed forbundne byrder, så alle og navnlig vi i Grønland får fornemmelsen af, at det er en tung pligt, man kun ugerne erindrer sig.

Hertil vil man sige, at Danmark jo da også investerer på livet løs, og at der rent teknisk, som grønlandsministeren har sagt tidligere, ikke kan gås meget videre.

Nuvel, det er muligt, at det er sådan i dag, men jeg tror, at man på et tidligere tidspunkt af nytidens første 10-årsperiode kunne have været mere rundhåndet og

mere konstruktiv. Jeg tænker bl. a. på f. eks. den boligmæssige udbygning af de nye fabriksbyer i Midt- og Sydgrønland og på hele uddannelsesspørgsmålet, der efter min mening er blevet i nogen grad forkludret. Hvorfor i alverden har man f. eks. skullet vente lige til den nuværende ministers tid med at få lærlingespørgsmålet virksomt taget op. Har der ikke siddet en kommission, et nævn eller et udvalg i årevis med netop dette emne på dagsordenen.

Nu vil man imidlertid formentlig kunne drøfte længe, om der kunne være investeret livligere i nytidens begyndelse, end det skete. Man vil kunne diskutere, om der tidligere skulle være taget fat på udbygning af produktionsanlæggene, den havgående fiskerflåde o. s. v. Man kan undersøge, om et stort anlagt uddannelsesprogram i Danmark kunne have været gennemført for unge grønlandere, til hvilke der ikke var uddannelsesmuligheder i selve Grønland på grund af mangelfuld teknisk skole, manglende lærlingskoler, værkstedsskoler, sømandsskoler, fiskeriskoler o. s. v. Det er muligt, at repræsentanter for dansk politisk liv og administration vil kunne stå op og give gode grunde for, at det er gået som det er. Men kendsgerningerne om manglerne er lige så iøjnefaldende. Det er således en kendsgerning, at nyudviklingen i Grønland på næsten alle områder i de sidste 10 år og stadig kun lige netop eller måske snarere knap nok holder trit med nye behovs opståen på grund af befolknings-tilvæksten.

Se, når situationen er sådan, vil man forstå, at mismodet af og til stikker hovedet frem i Grønland. Der er både taknemlighed og beundring for Danmarks indsats deroppe siden 1950, men det er, som om den hele udvikling trods alt ikke giver det grønlandske folk pusterum til selvstændig udvikling og dermed til medleven. Mange er ikke blevet taget i brug, flere har ikke haft forudsætningerne for at være med, og endnu flere har aldrig haft eller fået en økonomisk standard, der levned dem tid til at standse op, forstå, hvortil de var nået, og gennem glæde over resultaterne vinde kræfter til fornyet indsats.

Med økonomien er vi inde på en af de grønlandske hovedpiner i dag. Skal Grønland lønningsmæssigt følge den grønlandske produktions bæreevne. Skal levestandarden i Grønland med andre ord udvikles i takt med landets produktion?

Eller skal Grønland i kraft af denne landsdels særlige forhold have sådanne ekstraordinære tilskud fra rigshelheden, at dets handicap hurtigt kan overvindes, så langt som det nu overhovedet kan ske, naturforholdene taget i betragtning.

Vi er her i gang med et spørgsmål, der afgiver taknemligt stof for allehånde slagord. Grønland skal være selvhjulpen, vil nogle sige. Andre vil vende sig imod tanken om, at Grønland gøres til et stort understøttelsesobjekt med påfølgende forkvakling af den enkelte grønlanders selvrespekt og initiativ.

Lad mig i den forbindelse have lov at spørge, om landbruget i Danmark frygter

for at tabe selvrespekt og initiativ, fordi det meget imod landbrugets normale paroler har krævet og fået statsstøtte i øjeblikket.

Jeg tror, at det vil vise sig, at landmanden, som overvandt sig til at kræve støtten, også vil overleve at oppebære den.

Og på samme måde vil vi i Grønland kunne overleve i en periode at modtage venligt ydet hjælp fra bedre stillede landsmænd til opbygning af en landsdel, der igennem århundreder stod uden for folkets udvikling og altså i dag må starte med et enormt handicap. Heller ikke jeg ønsker Grønland lavet til en permanent understøttelsesforening. Også jeg ser gerne, at der bliver overensstemmelse – i store træk – mellem produktion og lønningerne. Grønlandske arbejdere er endog villige til – hvad vi ofte har sagt – at resignere langt, hvis det øvrige samfund viser tilsvarende tilbageholdenhed. Men jeg skal ærligt sige, at jeg ikke ville finde det forkert eller urimeligt, om Danmark – specielt på baggrund af landets aktuelle gode økonomi – udover de nødvendige investeringer i produktion, skolevæsen, sundhedsvæsen o. s. v. sørgede for at hæve levedoden noget på Grønland, så svælget mellem fattig og rig, mellem grønlænder og dansker mindskedes. Jeg tror, at det ville være politisk klogt, og jeg føler mig sikker på, at opmuntringen vil blive honoreret med ekstra flugt over feltet i opbygningen.

Hvorlænge skulle en sådan dansk hjælp til levedødsforhøjelse ud over, hvad grønlandsk produktion skaber basis for, da ydes, vil man spørge. Den skulle ydes i en periode, mens produktionens udbytte endnu påvirkes kendeligt af manglende havne, elværker, boliger og uddannelsesanstalter. Altså netop så længe, som en sund og overskudsafkastende produktion endnu mangler sine forudsætninger på det tekniske og uddannelsesmæssige område. Vi har af gode grunde ikke kunnet bygge fabrikker, moderne huse og skoler i Grønland i kolonitiden. Det kan næppe siges at være vor fejl. Nu sker på årtier, hvad der i Danmark varede århundreder. Det vil være sundt og rigtigt, om man gennem en – lad den så være kunstig – ophjulpet levestandard gav grønlænderne mulighed for at være med i nytiden på en anden måde end nu, hvor de maser med for at klare dagen og vejen og aldrig får tid og råd til overblik, end-sige selvstændig opsparing og investering. Lad være, at der hist og her er en grønlandsk Jeppe, der drikker. Jeg skal garantere Dem for, at De ville forbavses i mange tilfælde, hvis De fik at vide, hvorfor Jeppe drikker.

Jeg tror altså, at Grønland ville gøre rigtigt i at bede om en sådan hjælp ud over den nuværende. Hvis De synes, at det er for voldsomt, så sammenlign venligst levedoden i denne del af vort fælles rige med levedoden i Grønland.

Hvis De synes, at det hele varer for længe i Grønland, så tænk venligst på det historiske århundredgamle fundament, som det danske samfund hviler på, og De vil se, at fremskridtene er store i Grønland, og at de er sket på forbløffende kort tid.

Og hvis De synes, at grønlænderne er utaknemlige, ja, så tager De fejl. Det er vi ikke. Hvis en dansk landsdel rammes af en naturkatastrofe, en syndflod eller hvad det nu kan være, ja så træder samfundet hjælpende og ekstraordinært til. Den danske landsdel Grønland er i dag inde i en rivende udviklings syndflod og beder om ekstraordinær hjælp, for at vi hurtigt kan undvære den ekstraordinære hjælp.

Det er hele sagen.

Jeg har i det foregående antydnet nogle af de spørgsmål i dagens Grønland, som man formentlige bør have med under en debat i Danmark. Problemerne kan synes fjerne og uvirkelige for danske læsere, men disse spørgsmål tillige med utallige andre af samme karakter er ikke desto mindre afgørende træk i Grønlands ansigt i dag, det ansigt der vel er mindre smilende, men til gengæld mere sammenbidt end før i tiden.

Før jeg slutter, er der imidlertid et problem, jeg gerne vil berøre og belyse kort ud fra min opfattelse.

Man hører nu og da velmenende mennesker, som taler om Danmarks forpligtelse til at muliggøre en grønlandsk national selvstændighed. Danskerne i Grønland skal i ét og alt overflødiggøre sig selv. Grønland for grønlænderne, er parolen. Og så føjes der noget lyrisk til, om at den grønlandske nation bør indgå som endnu en svane i den nordiske svaneflok.

Jeg synes ikke, at der er sund sans og realitet i sådanne smukke ord. For mig lyder de som anstrengt liberale basunstød.

For dog ikke helt at forkaste disse velmenende menneskers billedsprog vil jeg gerne sige, at Grønland muligvis i dag er at betragte som den grimme ælling i den danske andegård. Måske er vi nok lidt aparte, men det er vestjyder og bornholmere også. Vi lægger endnu ikke æg så godt som den danske høne, men hvem ved, om vi ikke en dag kan komme til at lægge guldæg. Vi ønsker fortsat at kunne tale vort eget sprog, men erkender, at rigssproget er porten til bedre forhold og udvikling hos os. Lad de to sprog eksistere jævnsides i Grønland, som afdøde folketingsmand Augo Lynge sagde det kort før sin død. Lad os kort sagt få lov til at udvikle os til partnere i det danske samfund. Vi har ikke reelle drømme om at blive en ny nordisk svane, men måske nok om at blive accepteret i andegården og en dag bidrage vort til dens udvikling.

Lad Danmark og Grønland i de kommende år vokse tættere sammen og lad arbejdet i Grønland blive gjort af de bedste, uanset hvor i riget de måtte være født. Vi ønsker ikke nogen privilegeret stilling. Men vi ønsker adgang til at kunne konkurrere. Vi ønsker kort sagt ligeberettigelse i muligheder. Får vi det, vil Grønland have fået al den selvstændighed, det har behov for. Hvis dette krav imødekommes fra dansk side, vil meget være nået for Grønland. Og meget vil vist også være vundet for Dan-

mark, hvis opgave i Grønland dermed for alvor vil være erkendt. Jeg tror, at Danmark allerede i dag ved indsatsen for løsningen af den grønlandske opgave vil få et tilskud til sin udvikling. Det er dog ingen ringe sag, målt selv med international alen, at hjælpe en underudviklet landsdel frem til bedre tider i fred og fordragelighed. Mon ikke man i andegården har behov for en sådan opgave, behov for at rappe sig ved dens løsning, og mon ikke Danmark åndeligt vil styrkes midt i de fede, materielle tider, hvis opgaven tages helhjertet op. I al beskedenhed tror jeg, at det blod, sved og tårer-program, som danske og grønlændere er i gang med i Grønland, har noget at give også Danmark.